

Öt perc tehát elegendő volt....

írta Sinkovits Péter
kelt Délvidéken, megjelent a Magyar Szó

Öt perc. Az új csehszlovák kormánynak 1945. április 5-én annyi időre volt szüksége, hogy a Kassai Kormányprogram néven ismertté vált dokumentum VIII. fejezetét elfogadva kimondja: azok a német és magyar nemzetiségű személyek, akik az 1938. évi müncheni döntés előtt csehszlovák állampolgárok voltak, visszakaphatják állampolgárságukat, de csakis akkor, ha aktívan harcoltak a Henlein és a magyar irredenta pártok ellen, kiálltak a Csehszlovák Köztársaság mellett, s akiket a német és a magyar államhatalom ellenállóként vagy a Csehszlovákia iránti hűségük miatt üldözött és bebörtönzött, koncentrációs táborba zárt, vagy akiknek külföldre kellett menekülniük, és ott tevékenyen harcoltak Csehszlovákia megújításáért.

A többi német és magyar nemzetiségű állampolgártól viszont meg kell vonni az állampolgárságot. Öt perc tehát elegendő volt, hogy kb. négymillió — általában passzívan viselkedő — ember sorsáról döntsenek...

KÉSŐI DÖBBENET

A második világháború befejezése után a szlovákiai magyar kisebbség arra a követelésre ébredt, hogy a csehszlovák állam biztonsága érdekében az etnikai határokat az államhatárokig kell kitolni, vagyis hogy a határ menti magyar kisebbséget — mintegy félmillió lélekszámban — el kell távolítani Szlovákiából. Ezek a sorok a felvidéki Janics Kálmánnak A hontalanság évei c. kötetéből valók (a könyv 1979-ben jelent meg, Illyés Gyula előszavával). Janics emlékezett arra, míg az első világháború azzal zárult, hogy az elnyomott kisebbségeket szabaddá kell tenni, addig a második világháború utáni elrendezés a kisebbségellenes hangulat légkörében jött létre. A győztesek sajtója is erre hangolta a közvéleményt, váltig hangoztatva például azt a benesi tételt, hogy a második világháborút a nemzeti kisebbségek okozták, ezért vagy likvidálni kell őket, vagy legalábbis jogvédelem nélkül sorsukra hagyni. Amíg tehát Dél-Szlovákia magyarjai úgy képzelték, hogy a magyar és a szlovák fasizmus azonosítható, a felelősséget pedig megosztja, hogy a Hitler kezdeményezésére létrejött Tiso-féle szlovák bábállam volt lényegében az első csatlós (amely mondjuk 65 ezer szlovákiai zsidót adott át a németeknek), addig a háttérben egészen más mozgások történtek. S ebben Benes jóval rafináltabb volt, s azt is tudta — amire a budapesti politikai elit is csak igen későn döbbsen rá —, hogy a legyőzött részéről kilátástalan az érvelés. Benes hasonlóképpen már 1939-ben szilárdan megtervezte, hogy fog lépni a háború befejeztével.

Eduard Benes tagadhatatlanul ügyes politikus volt, vezetésével londoni emigrációs csoportja kormánnyá alakult. Mestere volt a helyezkedésnek, a fordulatok kihasználásának, érzelmi hatások nem befolyásolták. A politikai harcban nyíltan a machiavellizmus híve, taktikáját pedig mindenkor a befejezett tények megteremtésére alapozta. Vezérelve a csehszlovák jogfolytonosság volt, egy (csehek, szlovákok és ukránok által lakott) szilárd szláv állam létrehozását tűzte ki célul, ahol viszont nincs szükség németekre és magyarokra. Tárgyalásai során konokul, kitartóan, ám gyakran hamis megtévesztéssel lavírozott az angol, az amerikai és az orosz vezetéssel (bár a nagyhatalmak rendre különbséget tettek a szudétanémetek és a szlovákiai magyarok között), tervét végül Gottwaldék, azaz a Moszkvában tartózkodó Csehszlovák Kommunista Párt vezetői is elfogadják. Ebben nyilván hatással lehetett Sztálin közeli munkatársa, L. V. Berija is, aki 1944-ben több autonóm területet megszüntetett, és a lakosságot Közép-Ázsiába telepítette át.

JOGTIPRÓ RENDELETEK SORA

Az igazsághoz tartozik, hogy a kitelepítés elmélete másutt is "divatban" volt, Tiso Szlovákiája ezt azért dédelgette, hogy idővel megszabadulhat a magyaroktól, de a németek is hasonló tervet készítettek például a cseh medence cseh lakosságának eltávolítására, a szlovákság

esetében viszont elegendőnek tartották az asszimiláció eszközeit.

Visszakanyarodva valódi témánkhoz, 1945. február 16-án válik egyértelművé a helyzet, rádióbeszédében Benes ekkor közli, nemcsak a német, hanem a magyar kisebbséget is fel fogják számolni. Ehhez előzetesként egy adat: az első világháborút követő "békeszerződések" úgy vonták meg Csehszlovákia határait, hogy annak területén (Kárpátalja nélkül) akkor közel egymillió magyar élt.

Az elkövetkező történéseket Gyönyör József Mi lesz velünk, magyarokkal? c. kötetéből ismerhetjük meg (a hatvanas évek közepén a pozsonyi Új Szóban megjelent írásokból szerkesztődött a könyv). A szerző szerint az első fontos dokumentum a Szlovák Nemzeti Tanács Manifestuma (a dátum: 1945. február 4.), amely pusztán "az elmagyarosított szlovák származású polgároknak teszi lehetővé, hogy beilleszkedjenek a szlovák nemzet életébe". Ezt követi a Szlovákia Kommunista Pártjának felhívása, amely a magyarok esetében már a megtorló büntetéseket is kilátásba helyezi, majd azt is megállapítja, hogy "Dél-Szlovákia gazdag és termékeny földjének, amelyről a magyar grófok és földesurak a hegyek közé szorították a szlovák földművest, újból vissza kell kerülnie a földművelő szlovák nép kezébe". Néhány nap múlva egy rendelet már az "árulók" földjeinek elkobzását törvényesíti.

Az Edvard Benes által kinevezett csehszlovák kormány — mint már említettük — 1945. április 5-én fogadja el a Kassai Kormányprogramot, melynek révén a németek és a magyarok elveszítik állampolgárságukat. A további rendeletek egyike megtiltja a kisebbségi népiskolák működését, hasonlóképpen, hogy az államilag elismert egyházak német és magyar nyelven tartsák meg az istentiszteleteiket. Pozsonyi magyarokat pillanatok alatt telepítenek ki a szomszédos Ligetfaluba. A német és magyar nemzetiségű közalkalmazottakat elbocsátják állásukból.

A prágai kormány a potsdami értekezlethez fordul a csehszlovákiai magyarság kitelepítése ügyében, a követelést azonban elutasítják, így Benes belső érvénnyel további rendeleteket hoz. A kollektív felelősségre vonás elve 1945. augusztus 10-én lép hatályba, ettől a gyászos emlékezetű naptól a csehszlovákiai magyarság de jure is hontalanná válik. Nem illeti meg őket például sem az aktív, sem a passzív választójog, nem vehetnek részt a közügyek intézésében, nem kaphatnak háborús kártérítést, nem folyósítják a nyugdíjaikat. Benes aztán újabb jogszabályt ír alá, miszerint mindenki munkára fogható, ennek alapján mintegy félszázezer felvidéki magyart deportáltak csehországi kényszermunkára. A Magyarország és Csehszlovákia közötti lakosságcsere viszont idővel elakadt, lévén Magyarországról nem volt több szlovák jelentkező.

MARAD A KÉRDŐJEL

Az újrakezdéshez közel négy évet kellett várni. Ehhez Moszkva is hozzájárult, megálljt parancsolva a térségben kiéleződő nacionalista konfliktusoknak. Minderről tanulmányában dr. Szarka László tudósít (A (cseh)szlovákiai magyar művelődés története, 1918—1998), említvén, 1948 őszén újraindul a magyar tannyelvű oktatás, majd egy évre rá megalakul a Csemadok művelődési szervezet, megjelennek a pozsonyi Új Szó c. napilap első számai, s a magyar kisebbség is fokozatosan visszanyeri állampolgári jogait. Janics azonban figyelmeztet, a magyarüldözés Benes-elmélete még hosszú időn át érvényben maradt, s a szlovák történetírás pedig elkerülte nacionalistának minősíteni a dekrétumokat, az idők múlásával inkább magyarázkodásra szorítottak. Az ügy tehát máig nem lezárt — sem valódi hatálytalanítás, sem bocsánatkérés nem történt —, s bár időközben új alkotmányok és törvények születtek, a benesi dekrétumok valahogyan átlebegnek a XXI. századba is (példárá a nevesítetlen földterületek visszaszármaztatásának máig rendezetlen kérdése), elévülhetetlen nyomasztó hatásukkal.

Lapozgatom Csáky Pál könyvét (Magyarként Szlovákiában, Pozsonyi Pannónia Könyvkiadó, 1994.); felelevenít egy jelenetet 1992 szeptemberéből. A pozsonyi törvényhozás ekkor fogadja el a Szlovák Köztársaság Alkotmányát. Amely így kezdődik: "Mi, a szlovák nemzet..." A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom képviselői az alaptörvény ellen szavaztak, az Együttélés honatyái pedig még a szavazás előtt kivonultak a teremből. A felvidéki magyar politizálás egyik legmeghatározóbb egyénisége egy másik "epizódusra" is emlékeztet. Idézzük:

“1992 áprilisában mind a 14 magyar képviselő aláírásával benyújtottunk egy programszöveget, amely eltörölte volna a kollektív bűnösség elvét. Frantisek Miklosko parlamenti elnök behívatott magához, miután szünetet rendelt el, és azt mondta, hogy erre nem érett meg az idő (...), és ő nem szeretné, ha ebből botrány lenne”. És most eljött az ideje? — ez a kérdés maradt hátra.

írta Sinkovits Péter

kelt Délvidéken, megjelent a Magyar Szó márciús 3-kai számában